

STRATEJİK SUSKUNLUK: ERMENİLERİN SESSİZLİĞİ
(DÖRDÜNCÜ BÖLÜM) - 08.2021

Iver TORIKIAN

Blog No: 71
30.11.2021

AVİM'in Notu: Ağustos 2021'de AVİM'e Japonya'dan bir mektup ulaşmıştır. Mektup, ailesi bir zamanlar İstanbul'da ikamet etmiş bir Ermeni olan İver Torikian tarafından gönderilmiştir. Torikian, mektubu Türk-Ermeni ilişkilerinde yanlış bilinenlerin sorgulanmasını istediği için yazdığını belirtmiştir.

Ermeni asıllı bir akademisyenin özgür bir ortamda ve akademik bir nesnellik ile samimi görüşlerini yansıtan bu mektubu AVİM olarak birkaç güne yayarak bölümler halinde yayınlayacağız. Mektubun dördüncü bölümünü aşağıda okuyabilirsiniz.

Iver Torikian (Ağustos 2021)

Dördüncü Bölüm

Türk akademisyenler, bahis konusu dönemdeki olaylar konusunda Batı medyasında Ermeniler lehine bir önyargının mevcut olduğunu uzun zamandır belirtiyorlar ve ben aynı düşüncedeyim. İngilizce konuşan ülkelerdeki çoğu insan, 19uncu yüzyılda ve 20nci yüzyılın başlarında Türkiyede olanlar konusunda doğru bir izahat bulmak yerine, "A Century of Silence" gibi tek taraflı makalelere ve *The Burning Tigris* gibi yanıltıcı kitaplara yöneliyorlar. Bu bağlamda Khatchadourian ve Balakian ödüllendiriliyorlar ve övgü topluyorlar. *The Burning Tigris* kitabının rafımda duran baskısının ilk birkaç sayfasında, kitabın incelemelerinden alınan üç sayfa alıntı bulunuyor. Bir eleştirmen özenli ve kapsamlı bir kitap değerlendirmesinde bulunmuş. Bir başka kitabı ansiklopedik olarak nitelendirmiş. Üçüncü bir eleştirmen ise kitabı kapsamlı olarak tanımlamış. Tabii ki bu eleştirileri yapanlara kesinlikle katılmıyorum.

Ancak, böylesi değerlendirmeler sayesinde Balakian tarafından hazırlanmış sözde tarihi yazıların basılı ve çevrimiçi olarak yayınlanmasına devam ediliyor. Mevzubahis yazılar yeni olsalar da hepsi Türklere ve Türkiyeye karşı eski önyargılar içeriyor ve Ermenilerin geçmiş dönemdeki şiddet eylemlerini örtbas ediyorlar. Balakian ise İngilizce medyada meşhur bir kaynak olmaya devam ediyor. Hatta kendisi birkaç sene öncesinde, ABDde Sixty Minutes (TR: Altmış Dakika) adlı bir ünlü programa konuk olmuştu. Tüm bunlar olurken, Ronald Grigor Suny ve -- Sunynin bir meslektaşı olan -- Profesör Gerard Libaridian gibi daha dürüst ve bilgili yazarlar daha az ilgi görüyorlar.

Dünyadaki yüz milyonlarca insanın Ermeniler için büyük sempati göstermelerine ve bir asırdan uzun süre önce bizlerin gerçekleştirdiği yıkım ve katliamlara görmezden gelmeye hazır olmalarına bir Ermeni olarak sanırsam sevinmem gerekiyor. Fakat ben buna sevinemiyorum. Kendimi sanki büyük çaplı bir örtbasın suç ortağı gibi hissediyorum. Uzun zaman önce katlanmış olduğumuz acı konusunda sürekli olarak yaptığımız geniş çaplı feryat, bizlerin o dönem içinde işlemiş olduğu suçların hepsini örtbas etmek amacıyla tasarlanmış gibi gözüküyor. Türk hükümetinden özür ve tazminat talep ederken, bizlerin o dönemde işlemiş olduğu bütün suçlara dair sessiz kalmamız adaletsiz ve ikiyezli bir davranış.

2015 yılı sonunda, Ermeniler ve Osmanlı İmparatorluğu hakkında derinlemesine okumaya başlamamdan birkaç ay sonrasında, Türklere ile Ermeniler arasında uzlaşmayı teşvik etmek amacıyla bir ABD gazetesine mektup gönderme planımın safça bir hareket olacağını anladım. Biz Ermeniler, bizi tamamen içine çekmiş bir kını besliyoruz. Dahası, zannediyorum ki, Ermenilerin çoğu Ermeni olmayanlara bir asır önceki olayların basit ve çarpıtılmış bir anlatısını tekrarlamaya devam etmekte kararlı. Ermenilerin büyük çapta Türkiyede 19uncu yüzyılın sonu ve 20nci yüzyılın başlarında işlemiş olduğumuz tüm suçları kabulleneceğine dair artık umudum yok. Saçma tazminat ve toprak taleplerinde bulunmaktan da vazgeçmeyeceğiz.

There Was and There Was Not kitabının yazarı Meline Toumaniye göre, Kuzey Amerikadaki Ermenilerin toplanmalarının çoğu zaman odağı Ermeni Davası oluyor. Bu durum spor etkinlikleri gibi görünüşte siyasi olmayan etkinliklerde dahi aşikâr. Ermeni Davası bir araya gelmemize ve yaş, din, sosyal statü ve cinsel eğilimlerimizdeki tüm farkları bir kenara koymamıza olanak sağlıyor. Ermenilerin en göze çarpan üç faaliyeti -- bir asırdan da önce

çekmiş olduğumuz acıları tekrarlamak, aynı dönem içindeki kötülüklerimize dair tüm tartışmalardan kaçınmak ve tazminat ile toprak talep etmek -- Ermeni dayanışmasının korunması için gerekli ve birbirlerinden ayrıştırılmaz durumdadır. Hrant Dinkin bizzat kendisi bir keresinde biz Ermenilerin kimliğimizi, kendimizi temel alarak değil, Türk aleyhtarlığımız üzerine kurmuş olduğumuzu belirtmişti. Dink haklıydı.

Ancak, ben çoğu Ermeninin düşünme, konuşma ve davranış şekline uyamıyorum. Zira bunu boğucu ve aldatıcı buluyorum. 2015 yılında bulduğum Islamic Party of Britain'in internet sitesindeki bir yazarın yazmış olduklarını hatırlıyorum. Yazar, Ermeni yazarların Osmanlı İmparatorluğundaki herkesi ya beyaz şapkalı kahramanlar veya "siyah şapkalı kötü adamlar şeklinde tasvir etme eğiliminde olduklarını ifade etmişti. Ancak söz konusu yazarın belirttiği üzere, o dönemdeki iyi insanlar ile kötü insanlar arasındaki ayırım neredeyse hiçbir zaman belirgin olmamıştı. Dünyada elleri kana bulaşmamış tek bir etnik grup olmadığını söyleyebilirim. Bana göre, ne yazık ki, biz insanlar, gruplar halinde yaşamaya başladığımız dönemden itibaren başka gruplarla çatışmaya başladık. Biz Ermenilerin bir asırdan uzun zaman önce hiçbir yanlışının olmadığını ısrar ederek insan olduğumuzu inkâr ediyoruz. Ayrıca, şimdiki rotamızda devam edersek, dünyanın sempatisini kazanacağımızı, ancak saygısını hiçbir zaman kazanamayacağımıza inanıyorum.

On yıl kadar önce, 32.000 Türk, uzun zaman önce Ermenilerin yaşamış oldukları hadiseler için vicdan azabı duyduklarını ifade etmek amacıyla, Özür Diliyorum adıyla tanınan çevrimiçi bir imza kampanyasına katılmışlardı. Dürüst olmak gerekirse, önceki kuşakların yaptığı bir şey için özür dilenmesi beni rahatsız ediyor. Kendi yapmış olduklarım için elbette özür dileyebilirim ve bir kişinin çocuklarının uygunsuz davranışları sebebiyle özür dilemesinin de yerinde bir davranış olduğunu varsayıyorum. Ancak, bir kişinin atalarının yapmış olduğu şeyler nedeniyle özür dilemesinin önemi ve geçerliliği konusunda şüphe duymaktayım. Buna karşın, mevzubahis imza kampanyasına katılmış 32.000 kişinin her birine saygı duyuyorum. Bu kişilerin Türklerin bir asırdan önce Ermenilere yapmış olduklarını gözlemlemeye cesaretleri ve dürüstlükleri vardı ve doğru olduğunu düşündükleri adımı atmışlar.

Diğer taraftan, herhangi bir Ermeninin, bir asırdan uzun zaman önce yapmış olduklarımız konusunda vicdan azabı duyduğunu ifade ettiğini hiçbir zaman duymadım. Annem bir keresinde, yıllar önce yaşlı bir Ermeni adam ile 20nci yüzyılın başlarında Türkiyedeki karışıklık konusunda yapmış olduğu bir konuşmayı anlatmıştı. Anneme Her iki tarafta da çok sayıda öldürme vardı demiş. Yaşlı adam benim altı yıldır okuduklarımı anlatmış. Ancak buna rağmen, hiçbir yerde -- ne herhangi bir internet sitedeki herhangi bir belgede, ne de herhangi bir kitapta -- bir Ermeninin, o dönem içinde yapmış olduklarımız sebebiyle herhangi bir pişmanlık emaresi gösterdiğine rastlamadım. Ermenilerin sessizliğinden dolayı utanç duyuyorum.

Yüzyıllar boyunca biz Ermenilerin -- çoğunlukla Ermeni erkeklerin -- başka halklar için sebep olduğumuz acıyı ve zorlukları hesaplamaya nereden başlayacağımızı bilmek zor. İki bin yıl öncesinde II. Tigran (Büyük Tigran) adında bir Ermeni kralın çok geniş bir Ermeni imparatorluğu kurmuş olduğunu tarihçilerin dışında çoğu kişi bilmez. Bendeki *Encyclopedia Americana* onun hakkında şunları yazıyor: 78 yılında Kapadokyayı işgal

etmiş ve halkının tamamını hükmü altına almıştır. Bunu başka savaşlar takip etmiş ve Tigranes Asyadaki en kuvvetli kral haline gelmiştir. Tigranakert adında yeni bir başkent kurmuş ve oraya, Kapadokya, Suriye ve Kilikya dahil olmak üzere, birçok hükmedilen bölgedeki halkları yerleştirmiştir. Bu kayıttaki son cümle özellikle ilgimi çekiyor. Ansiklopedime göre, Tigranes yeni bir şehir kurmaya karar vermiş ve bu şehri doldurmak için başka bölgelerdeki halkları zorla bu şehre taşımıştır. Bir başka deyişle, neredeyse yirmi asır öncesinde, Osmanlı hükümetinin 20nci yüzyılın başlarında Ermenilere yapmış olduğunun hemen hemen aynısını bizler Kapadokya, Suriye ve Kilikyadaki halklara yapmışız. İki bin yıl önce zorla yerleştirdiğimiz insanlar için ne kadar acı ve ölüme yol açtığımız asla bilinmeyecek.

Elbette benim *Encyclopedia Britannica*mda da Tigranes konusunda bir kayıt bulunuyor. Bendeki *Encyclopedia Americanadan* bir açıdan farklı: Tigranesin insanları yerinden etmesi konusunun "çok tartışmalı" olduğunu yazıyor. Bunun dışında, Tigranes hakkında her iki ansiklopedimdeki bilgiler çoğunlukla aynı. *Encyclopedia Britannica*mda Tigranesin Kapadokyayı işgal etmekle birlikte, Suriyeyi işgal etmiş olduğu ve Yunan kenti Soliyi [Mersin] yerle bir ettiği yazılı. Tigranesin ayrıca birçok Arap aşiretini Mezopotamyaya yerleştirmiş olduğunu belirtiliyor. Kısacası, bizim imparatorluğumuz diğer imparatorluklar kadar acımasızmış gibi görünüyor.

Ermeni İmparatorluğunun ömrü uzun olmamış, zira Tigranesin ölümünden sonra imparatorluğumuz dağılmış. Tigranesin egemenliğindeki bölgelerin çoğu işgal edilmiş ve komşu krallıkların topraklarına dahil edilmiş. 15inci yüzyılın başlarında, geriye kalan son Ermeni krallığı Pers ile Osmanlı İmparatorluğu arasında kesin bir şekilde bölünmüş.

Biz Ermenilerin ilk ne zaman Ermeni krallığını veya devletini yeniden kurmaya planlamaya başlamış olduğumuzu kesin olarak söylemek muhtemelen olanaksız. 15inci yüzyılda, krallığımızın yok olmasından hemen sonra başlamış olması mümkün. 2018 yılında, Erivanda bulunan American University of Armenia (TR: Ermenistan Amerikan Üniversitesi) öğrencisi Armen M. Aivazian isimli bir Ermeni tarafından internette yazılmış "The Armenian Rebellion of the 1720s" (TR: 1720lerdeki Ermeni İsyanı) başlıklı uzun bir makale bulmuştum. Aivazian makalesinde Karabağda yaşamış olan Ermenileri anlatıyordu. Bahsettiği Karabağ elbette Ermenistanın 30 sene öncesinde ve geçen yıl uğruna Azerbaycanla çatışmış olduğu aynı Karabağ. Aivazyana makalesinde, yüzyıllar öncesinde, Karabağdaki Ermenilerin 1720'lerin çok daha öncesinde ve hatta 1632'den de önce ortaya çıkan gelişmiş bir silah üretimi sistemine sahip olduklarını ifade ediyordu. Aivazyana göre, 1632 yılında 40.000 silahlı Karabağ Ermenisi bir kurtuluş savaşı başlatmaya hazır. Görünüşe göre daha 1630larda bir Ermeni vatanını yeniden kurmak amacıyla savaşmaya istekli on binlerce Ermeni varmış ve biz Ermeniler olarak silahlanmışız.

Aivazianın makalesinin başlığında kastettiği isyan, 1722 yılında yaklaşık 50.000 kişilik bir Gürcü-Ermeni ordusu ile başlamış. I. Petronun onlara Osmanlılardan bağımsızlıklarını kazanmalarına destek olacağı sözünü vermiş olması sebebiyle, Rus askerlerinin yanında savaşmaya hazırmışlar. Ancak, Rus askerleri yardıma gelmemişler. Bunun yerine, İrana saldırmışlar. Bu saldırı Ruslar için olumlu sonuçlanmamış ve ağır kayıp vermişler. Aivazianın açıklamasına göre bu kayıplar I. Petroyu Trans-Kafkasya Hıristiyanlarına vermiş olduğu sözlerinden dönmeye mecbur bırakmıştı. Mevzubahis olay, Rusyanın, sonraki iki

yüzyıl boyunca, Osmanlı Ermenilerine olan ilgisinin sayıca örneğinden birini oluşturuyor.
(4/5)

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: TORIKIAN, Iver. 2026. "STRATEJİK SUSKUNLUK: ERMENİLERİN SESSİZLİĞİ (DÖRDÜNCÜ BÖLÜM) - 08.2021." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2021 / 71. Kasım 30. Erişim Haziran 25, 2026. <https://www.avimbulten.org/Blog/STRATEJIK-SUSKUNLUK-ERMENILERIN-SESSIZLIGI-DORDUNCU-BOLUM-08-2021>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır